

Observatoriul este de done ori in septemana, Mercuria si Sambata.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

BIBLIOTECA ASOCIAT
TRAF. ROM. D. CULT.
LIT. POP. ROM.

Ori-ce inserate,
se plutescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a don'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaturulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului
„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 1.

Sibiu, Mercuri 2/14 Ianuariu.

1880.

Studiu comparativu intre legile fundamentali dualistice.

De candu natiunea boema turburà asia de multu apele dualistiloru, press'a unгурésca nu încéta a protestá si a sustiné, că pe partid'a actuale dela potere si in genere pe natiunea magiara nu o atingu intru nimicu postulatele cechiloru, si sunt puține acelea diarie care nu'si ascundu capetele cá paserea strutionulu, cá se'si faca illusiuni cá nu o mai vede nimeni. Noi comunicaramu in Nr. 101 din a. tr. postulatele cechiloru coprinse in cele patru memorande nationali substernute monarchului, éra in Nr. 104 amu aratatu in contra tiraniloru demagogi, cá in acestu statu monarchicu natiunea boema si ori-care alta natiune are dreptu se recurga la tronul si se'i céra protectiunea contra tiraniei venite asupra loru, fia dela maioritati nationali, fia politice, éra corón'a, tronulu, monarchulu are si dreptulu, inse si datori'a se asculte pe cei asupriti si trantiti la parete, se'i ia sub apararea sa, deschidendu-le drumulu spre a'si recastigá drepturile si a scapá de asuprire. Nu póte corón'a se suferé pe la finea acestui secolu alu 19-lea, cá vrea parte ori-care a locuitoriloru statului se mai fia tractata de cátra altele cá poporu subjugatu, cá Raiah (turma), precum au fostu tractate pana deunadi si popórale din Turci'a européna.

Pentru-cá se scape din acésta strimtóre, press'a unгурéna si preste totu politici unгурesci esplica pretensiunile natiunei boeme asia, cá si cum acelea aru fi muttu mai modeste decâtu spre ex. ale natiunei romane si mai puține chiaru si decâtu ati'a cu miere trasa pe la gur'a nationalitatiloru prin legea unгурésca din a. 1868.

Totu cu acésta intentiune „Pester Lloyd“ dice, cá cererile cechiloru aru fi mai multu de natura filologica, cá de cea politica; éara candu se încérca se traga paralella (se compare, se asemene) intre postulatele cechiloru si între legea unгурésca despre nationalitati, atunci o incurca reu, si inganandu-se elu pe sinesu, o pate cá femeia cea surprinsa: „Barbatiele puiuulu meu, nu crede tu ce ai vediutu, crede ce'ti spunu eu.“

Vediendu-se acelu trufasiu plutocratu din B.-Pest'a strimtoratu reu prin activitatea boemiloru si voindu se mai lege si asta-data ochii lunei, ia refugiu pana la minciun'a manifesta, cá legile unгурesci redactate in limb'a magiara cá originale, s'aru traduce si publicá inca si in alte siese limbi

ale patriei. „P. L.“ adeca isi permite aci unu anachronismu necalificabile, afirmandu cá unгурii facu aceea ce au facutu numai austriacii sub periodulu absolutismului, pre candu se traducea, tipariá si inpartia, ex officio, sub veghierea ministrulu justitiei, nu numai legile generali si speciali, ci si alte decrete, rescripte, instructiuni de ale regimului. Din tóte acestea nimicu nu s'au vediutu si nu se vede in Ungari'a dela 1867 încóce.

Drepturile provinciiloru din care e compusa monarchi'a austriaca, sunt asecurate prin contracte bilaterali; totu asia si a le nationalitatiloru. Cele mai memorabili din contractele de natur'a acésta sunt ale Boemiei. Daca acelea s'au calcatu mai de multe-ori de cátra germani, a fostu calcare, abusu, nedreptate, cu care nu se póte desfiintia nici-unu dreptu pe lume. Dara nu despre drepturile istorice se ne fia aci vorb'a, ci despre cele omenesci, asia precum sunt ele definite de cátra cei mai celebrii jurisconsulti din secolulu nostru, aplicate totu-odata in câteva staturi civilisate.

Imperatulu si regele Franciscu-Josifu I prin diplom'a Sa din 20 Octobré 1860 delaturandu sistem'a absolutistica, se încérca se inbine si se inpace drepturile istorice cu teoriile drepturiloru omenesci preste totu. Prin patent'a imperiale din 26 Febr. 1861 dis'a diplom'a suferi óresi-care corecturi, nu in sensu absolutisticu, cátu mai virtosu in sensu centralisticu, inse constitutionale. Acelea legi fundamentali octroate nu potea se aiba pretensiunea de vreo perfectiune mare; dica inse fariseii si demagogii moderni ori-câte voru vrea, dara acelea doue acte de statu éra perfectibili; nu avea decâtu cá popórale se se invoiésca intre sine si celu multu in alu doilea periodu parlamentariu se le modifice asia, cá se satisfacá interesele tuturoru. In locu de acésta, evenimentele bellice produsera dualismulu, prin care potestatea intréga a statului se inpartí intre germani si magiari, éra celelalte nationalitati fusera trantite la parete, dupa espresiunea fostulu ministru-presiedente comite Beust.

Cu tóta acea trantéla inse, germanii austriaci cu totu egoismulu loru au fostu multu mai prudenti decâtu se traga nationalitatiloru si cu pumnulu in falci; ei n'au cutediatu se tractedié pe slavii compatrioti cá pe cuceriti, subjugati, cá Raiah, decâtu s'au adoperatu numai se traga cátu mai multu jaru la ól'a loru; ei n'au avutu curagiulu se dea ministeriulu cartá bianca, potestate discretionaria

preste vreo nationalitate, éra candu a fostu se tréca diplom'a si patent'a prin modificari essentiali, germanii éra si n'au cutediatu ori cá s'au genatu de lumea européna, cá se atace in faciá marele principiu alu egalitatiei de drepturi, ci s'au indestulatu cu reservatiunea mentale, cá dupa aceea, la aplicare, se mai smulga folóse in partea loru. Pe acésta cale au resultatu legile fundamentali din a. 1867 deodata cu installarea sistemiei dualistice in Budapest'a si cu punerea Transilvaniei in stare esceptionale, intr'o specie de obsidiune coperita cu frundia de finicu, inse cu atátu mai periculósa.

Ce s'au alesu din egalitatea de drepturi in Ungari'a si Transilvani'a, o scimu, in cátu ne este acru sufletulu de atáta sciintia. In tóta Europ'a nu ne veti mai poté numi o singura tíera, cu esceptiune de Poloni'a si de tierile turcesci, care se fia tractata cá Transilvani'a. Presupunendu legile respective unгурesci politice in generalu, electorali, de nationalitate, scolastice, hierarchice etc. cá cunoscute, trebue se ne întórcemu odata si la legile din Cislaitani'a, cá se vedemu cumu s'au redactatu acelea in acea parte a monarchiei de cátra constituante si legislative, si cum se aplica in praxe.

Aci ne ocupamu asta-data numai cu legea de nationalitati. A. XIX din legea fundamentale a statului austriacu dela 21 Dec. 1867 suna asia: „In tierile in care locuescu nationalitati mai multe, scólele publice trebue se fia organizate asia, in cátu fara a se aplica vreo sila spre a inventia vreo alta limba a patriei, fia-carei din acestea nationalitati se i se procure midiulócele necesarie, ca se se cultive in limb'a propria.“

In acelašiu art. fundamentale 19 este garantata de cátra Statu egalitatea de drepturi a tuturoru limbiloru patriei, in scóle, in functiunile publice si in viati'a publica (adeca in parlamentu, in diete, in adunari municipali, la tribunale etc.).

Cum s'au aplicatu aceste legi fundamentali in Cislaitani'a, vomu afla cu alta ocasiune; aci premittemu numai atáta, cá de s'aru fi aplicatu acelea in Ungari'a si mai virtosu in Transilvani'a numai asia cumu s'a intemplatu acésta in Cislaitani'a in cei 12 ani, noi romanii, serbii, rutenii, slavacii, indolenti precumu camu suntemu, nu amu fi mai reclamatu nimicu, precumu reclama boemii, moravii si slovenii din Cislaitani'a. Ei au tóta dreptatea cá reclama egalitate perfecta, noi insha mai cautamu si

Foisiór'a „Observatoriului“.

Schitie ethnografice si topografice din comitatulu Hunedórei.

Geografi'a este un'a din acelea sciintie auxiliare a le istoriei, care in tierile locuite de romani au fostu tractate pana in anii din urma in modu fórte vitregu. Pana in a. 1848 numai in clasele gimnasiali se dedeau ceva cunoscintie geografice macre si seci cá bucatele romanesci din paresimi. Urmarea éra, cá apoi si cunoscintiele istorice puține câte se propunea, semená mai multu cu fabule, care se potu culege din ori-ce tíera si dela ori-ce poporu. Dela 1850 inainte se invétia geografia mai multa; dara mai virtosu pana cátra 1861 se incepea cu unu scheletu de geografia generale, dela unu polu pana la altulu si giuru inpregiuru de globu, se continuá cu geografi'a imperiului austriacu, in care inse geografi'a speciale a provinciei locuite de noi, óresicum se innecá si disparea. Aci adeca jocá o maxima politica coprinse in doue cuventiele: Unitatea monarchiei. Acea unitate se intielegea asia, cá tóte partile aveau se fia conglomerate un'apreste alta, in cátu successive se nu li se mai audia nici de nume. De aici vine,

cá vei afla generatiuni intregi, care'ti voru sci describe tóte capitalele Europei, Asiei, Americi, dara din patri'a loru se nu'i intrebi nimicu, cá-ci se simtu genati. De cunoscintie topografice singulari nici vorba. In acestu ramu suntemu atátu de straini, in cátu nici premiele de mii de franci puse de cátra academi'a científica romana pentru descriptiunea câte unui districtu n'au avutu pana acuma nici-unu resultatu la literatii nostrii. Acestu adevéru enuntiatu aci n'are se fia inputare, ci numai cátu constatamu, cá este asia. Dintre betrani, anume Sasiu din Transilvani'a, au cultivatu si geografi'a patriei in comparatiune mai multi insi de cátu altii din alte nationalitati, dara nici pe generatiunile loru nici pe a le magiariloru se nu le iai prea de scurtu, prea riguros, cá-ci mai toti voru cadea la examenulu d-tale din geografi'a patriei.

Cu Schitiile topografice si ethnografice esite din pén'a unui venerabile octogenariu, fostu inainte cu 55 ani profesoru alu redactorulu acestui diariu, culesé din celu mai mare districtu alu Transilvaniei inainte cu 27 de ani, avemu de scopu a incuragia si pe alti fii ai patriei, cá se se ocupe cu studiarea si descriptiunea districtelor in care petrecu ei. Comitatulu Hunedórei cunoscutu la istorici si sub nume de Valachia Transilvanica, limitofu cu Banatulu Temisiórei si cu alu Craiovei, avea

dupa divisiunea vechia unu teritoriu de 77 miliarie □ (per 4000 stanjini patrati), éra dupa cea noua, adeca dupa incorporarea unei parti din comitatulu Zarandului si asia numitului Scaunu alu Orasciei, preste 90 mil. □, prin urmare singuru acestu comitatu face aprópe 1/10 din totu teritoriu princip. Transilvaniei. Locuitorii sei in numeru preste 220 mii de suflete sunt' cu esceptiune de celu multu 10% toti romani. Cele mai multe urme si ruine a le domniei romane pana la 274 d. Chr. se afla in acésta regiune a tieriei, in cátu nu este nici-o parte in care se nu dai preste ele pana in dio'a de astadi, de si domniile barbare au devastatu pretotinden. Totu asia c. Hunedórei este plinu si de monumente remase din evulu mediu si anume dela inceputulu domniei Corviniloru. Multime de familii patriciane romanesci, in parte rudite cu cele din Romani'a, au esitu totu din acelu comitatu, de unde apoi s'au incorporatu successive la familii aristocratice magiare. Unu numeru bunicelu din acelea familii mai existe pana in dio'a de astadi, si auctorulu operatului ne face cunoscuti cu mai multe din trensele, precum vomu vedea in decursulu publicatiuniloru nóstre.

la comoditate, nu totu la dreptate, de aceea remaneau de atâtea ori cu budiele inflăte.

Intr'unu altu Nr. vomu demonstra cu cifre acestea afirmatiuni a le năstre.

Despre centralisatiune si egal'a indreptare a nationalitatiloru.

Acestu articolu-memoriu scrisu de cunoscutulu barbatu de statu alu boemiloru Dr. Franciscu Palacky, au aparutu pentru prim'a óra in diariulu „Narodni Noviny“ in 23 Decembre 1849. Fatia cu situatiunea politica de astadi a monarchiei austro-ungare, credemu a face unu bunu serviciu publiculu nostru, deca vomu reproduce la loculu acesta acea inportanta scriere a renumitulu istoricu si barbatu politicu alu boemiloru, a carei actualitate este necontestabila tocmai in momentele acestea, candu éراسi s'a pusu la ordinea dilei autonomi'a provinciala si egal'a indreptare a nationalitatiloru trantite la parete.

La 1849 va se dica, inainte de acésta cu 30 de ani, multu regretatulu si neuitatulu Palacky a scrisu asia :

„Cestiunea despre federatiune séu centralisatiune preocupă acumă aprópe de 20 luni spiritulu tuturoru acelora, cari dorescu inaugurarea si consolidarea unui gubernu constitutionalu in Austri'a. Reichstagulu din Kremsier nu i s'a lasatu tempu de ajunsu, pentru cá se póta deslegá acésta cestiune prin o dilucidare si intielegere comuna; de órece inse la acelu Reichstag a fostu reprezentata numai o jumetate a imperiului, apoi, nu vomu tacsá perderea suferita cu o mesura prea mare. Prin octoarea Constitutiunei din 4 Martiu 1849 gubernulu s'au decisu in modu practiculu pentru centralisatiune, pe care de si nu o au aplicatu in totu loculu, dar' totusi o au introdusu intr'o parte considerabila. Pentru acésta elu a fostu laudatu aprópe mai de cátra tóte organele germane din imperiu, cu preferintia in Vien'a, dar' cu atátu s'au manifestatu in gradu mai mare nemultumirea in tóte diarele independente negermane, si chiaru in strainetate s'au radicate voci, care nu vorbeau in modu favorabilu. Toti cunosctorii de lucru sunt inse de acordu in ide'a cá: acésta cestiune este propri'a cestiune cardinala si de esistentia pentru Austri'a, dela acarei deslegare mai multu séu mai puçinu fericita, depinde in prim'a linia, pacea sa interna si prin urmare si capabilitatea ei de viatia si intrég'a sa positiune fatia cu restulu Europei. In acestu respectu, cestiunea acésta este totu-de-odata de o inportantia européna generala si nu trebuie deci se se mire cineva, cá ea au atrasu asupra'si atentiunea chiaru si a barbatiloru de statu din strainetate.

Constitutiunea octoarea este ridicata pe o basa atátu de larga, in cátru fára de a periclitá intregulu in modu esentialu, se potu face deosebire schimburi in partii despartitori si inportante reforme interne. Considerandu §. 123 care declara cá: o schimbare partiala a ei si prin urmare si o revisiune a ei este posibila in Reichstagulu celu mai de aprópe, apoi, o astfelu de intocmire se póte numi laudabila. Pentru cá aceste modificari, mai inainte de a fi ele inaintate cá propuneri pe calea legislativa, trebuie se fia bine precugetate si luate in considerare din tóte punctele de vedere, nu ni se va luá credemu, nici noue in nume de reu, deca ne vomu espune parerea năstra in publicitate asupra unei cestiuni de o inportantia superiora. Se prea intielege, cá in casu de a propune noi ceva despre care credemu a fi mai bunu, trebuie se ne fia permisu si a probá, pentru ce aceea nu este neconditionatu buna si din ce cauze dorimu noi schimburi.

Pentru cá se ne potemu orientá pe acestu vastu terenu, trebuie se premitemu câteva observari asupra caracterulu secolulu nostru si alu imperiulu nostru. Consciinti'a nationala a fostu la tóte poporale si in toti timpii unu momentu nici decum neinsemnatu in viati'a loru publica si de statu; si cu deosebire la noi in Boemi'a au statu aprópe in toti timpii in frontulu istoriei, cu esceptiune póte numai de secolulu alu XVI si alu XVII. In dilele năstre inse ea aspira in intrég'a Europa de mijlocu la o astfelu de fortia si estindere, precum nu o a avutu niciodata. Ceea ce a fostu pentru secolulu alu XVI si alu XVII ide'a bisericesca si religiósă, aceea este pentru tempulu nostru principulu nationalitatii. O privire aruncata asupra evenimentelor mai noue, cu deosebire asupra aceloru din anulu 1848 va trebui se convinga despre acésta, pe orice voiesce a se instrúá. Ce este dreptu, acestu principiu inca n'a petrúnsu in spiritulu si consciinti'a tuturoru persónelor, tuturoru individiloru tempului si a imperiulu nostru, ba ce este mai multu, nu

se póte negá, cá are multi contrari, dar' cu tóte acestea si cu deosebire in urm'a pretensiuniloru magiare, elu a castigatu atátu inlaintu cátru si in afara o astfelu de putere si expansiune in cátru, urmandu legiloru fresci ale istoriei universale, nu va esi de pe arena, pána ce nu va fi percursu prin tóte stadiile unei desvoltari naturale. Tóte acele tieri si persóne, cu deosebire in Austri'a, care mai sunt inca si astadi indiferente si apathice in privinti'a nationala, nu voru mai fi preste diece séu douedieci, séu preste treidieci de ani, si asia, motivele care se basésa pe relatiuni nationale si care la multi le paru inca neinsemnate, castiga in viati'a statulu o inportantia totu mai decidióre. Ori-care barbatu alu gubernulu, care va descósiderá acestu adevéru séu l'ar negá, s'ar espune unei amagiri fatale. Neintielépta ar fi si ori care restringere a acestui currentu alu tempului si ori ce inventiuni omenesci si mijlóce contrarie n'aru avea altu resultatu, decátu suflarea in contra ventulu, prin care nu se póte schimbá nici directiunea lui si nu s'ar potea nici abate.

Odinióra popórale din Europ'a intréga au purtatu mai bine de unu secolu o lupta cruda si crancenă pentru interesele loru bisericesci si religiósé, pána candu obosite se inpacara, séu cu alte cuvinte, erau aplecate a recunósce drepturne contrariulu séu a respectá in generalu egal'a indreptare. Principiulu nationalitatii se ne conduca elu óre la asemenea lungi versari de sange, precum s'au si inceputu ele in realitate la anulu 1848? Avemu sperantia, cá cu ajutoriulu lui D-dieu, acésta nu se va mai intemplá, pentru cá aceea asupra careia partidele voru trebui a se intielege, chiaru si dupa luptele cele mai grele si sangeróse, adeca asupra recunóscrei egalei indreptari a nationalitatiloru, la noi, séu celu puçinu in Austri'a, este recunoscuta din capulu loculu, ba ce este mai multu, s'au proclamatu in imperiulu intregu cá o dogma fundamentala. Neintielegeri se potu nasce numai in acelu casu, candu principiulu egalei indreptari recunoscutu de jure, va fi de facto violatu intr'unu modu séu altulu.

(Va urmá.)

La anulu nou 1880.

Sibiu, 13 Ianuaru st. n. 1880.

Cu diu'a de astadi pasimu si noi pe pragulu ultimulu anu alu decadei a siéptea a secolulu alu XIX-lea. Unu anu inbetranitu si garbovitu a espiratu, pentru cá se faca locu noului anu, care cá si unu caletoru necunoscutu vine din strainetatea tempuriloru si din imperiulu necunoscutulu, cá se priméscă regenti'a devenita vacanta prin espirarea antecessorelui seu.

Cunóschemu cu totii patrimoniulu ce ilu astépta pe noulu nascutu la venirea sa; nu potemu inse sci si cunósce acelea ce ne va aduce elu in decursulu duratei sale. Cu tóte acestea se i dicemu unu: „bine ai venit!“ si se dorimu, cá elu se fia mai fericitu cá celu ce a plecatu, pentru cá se nu se mai reintórca in veci.

Noi romanii de dincóce de Carpati n'avemu nici o cauza de a ne parea reu, cá anulu 1879 si-a terminatu ieri cursulu seu, pentru cá elu nu ne au adusu nici unu bine, ba din contra, ne a fostu vitregu cá si antecessorii sei dela 1866 incóce, atátu in privinti'a situatiunei năstre politice cátru si economice. Schimbare-va ea óre spre bine in anulu alu carui ajunu ilu serbaramu astadi? A o afirmá acésta in modu apodicticu nu va avea curagiulu se o faca nici unu muritoru, chiaru de ar fi elu celu mai versatu si mai consumatu diplomatu alu lumei. Totu ce potemu dice si la ce ne potemu asteptá cu totu dreptulu este: cá anulu nou se ne afe, si se ne lase: destepti, activi, uniti si solidari in lupt'a năstra de esistentia, care ni s'a inpusu si la care suntemu provocati prin forti'a maiora a inpregiurariloru in care ne aflamu. Acestea sunt nisce conditiuni, acaroru realizare depinde singuru si numai dela noi si pentru acaroru lipsa n'amu potea face pe niminea altulu responsabilu, decátu éراسi numai pe noi.

Inplinindu aceste conditiuni nedispensabile, atátu in tempu de pace, cátru si in tempu de resbelu, natiunea romana va potea infruntá cu taria, barbatia si incredere in própriile sale poteri, nu numai loviturile elementare, dar' si pericolele politice si sociale, care inca n'au incetatu de a o amenintiá in modu destulu de brutalu.

Parol'a năstra este si va trebui deci se fia si in acestu anu nou, aceea din trecutu si adeca: prin lupta la victoria!

Acésta parola ni se dictéda nu numai de cátra situatiunea in care ne aflamu noi in patri'a năstra mai restrinsa, dar' ea ni se in pune chiaru si prin constelatiunea politica generala a Europei.

Pentru de a ne convinge despre acésta n'avemu, decátu se aruncamu o ochire repede asupra aceloru umbre bizare si schimbatióse, care asemenea noului nefericitulu principe Hamlet alu Danemarcei, isi schimba configuratiunea si positiunea sa in fia-care momentu, intunecandu orizontulu politicu si producéndu o atmosfera nebulósă, incarcata de electricitate si magnetismu, care concentranduse se va descarcá de siguru, asupra vre unuia din ne-numeratele paratonere ale ingeniósei diplomatii moderne.

Pána candu maccim'a guberneloru va fi famosulu dictatu inaripatu alu principelui de Bismarck cá: „forti'a primésă dreptulu“, pána atuncea nu póte fi vorba de consolidarea pazei interne a diferiteloru state si mai puçinu inca de pacea generala a lumei. Pána candu Europ'a va continuá si de aci inainte a fi schimbata intr'o enorma casarma si intr'unu si mai enormu arsenalu; pána candu constitutionalismulu va fi falsificatu prin coruptiunea opiniunei publice, prin joculu de papusaria alu maioritatiloru parlamentare, create prin presiunea si ingerinti'a gubernantiloru; pána candu arbitrariulu si despotismulu isi va potea mascá crimele, fára-de-legile si capriciile sale nemorale in dosulu unoru legi la aparintia liberale, fára cá se fia controlatu si pedepsitu — pána atuncea lupt'a, séu deca voimu resbelulu si revolutiunea va fi starea permanenta a popóraloru si a statelor, fia ele mari séu mici.

Se nu ne facemu deci ilusiuni vane, se nu escóptamu sperantiele si credintiele năstre pe contulu realitatii, se nu ne lasamu a fi sedusi prin visuri amagítóre ale fantasiei, se nu ne inhidemu ochii inaintea pericoleloru amenintiátóre asemenea acelei paseri, care ascundendu'si capulu crede cá prin aceea au scapatu de urmaririle inamiciloru sei, ci se cautamu a fi in totudeaun'a destepti, prudenti si reali in tóte faptele năstre, pentru-cá numai asia vomu potea fi luati in seriosu si respectati.

Politic'a domitóre astadi nu numai cá nu are nici o trasatura umanitara séu ideala, care ar fi in stare se entusiasmedie si se provóce popórale la aventuri romantice cá pe tempurile cruciadeloru séu alu resbóieloru de libertate, nu! ci din contra, ea este basata pe egoismulu si materialismulu celu mai brutalu. Se pare cá si candu ne amu aflá in ajunulu unui resboiu universalu, in care adversarii nu se multimescu numai cu aceea de a se invinge unulu pe altulu si a isi dictá unii la altii legi, asia, precum o a facutu románii, ci cá tient'a finala este: subjugarea, nimicirea si estermunarea celui invinsu.

Acésta este in liniamente generale situatiunea in care aflá anulu celu nou lumea vechia, precum si cea noua, adeca: lupta si éراسi lupta, pe mare si pe uscatu. Unde este óre pacea?

Camilu.

Bucovin'a.

Institutiuni eclesiastice si scolastice.

Eruditulu domnu protosincelu Mironu M. Calinescu, profesoru la universitatea din Cernauti, totuodata secretariu alu Societatii pentru cultur'a si literatur'a romana in Bucovin'a, pe langa calendariulu ce esi in editur'a aceleiasi societati pe anulu VII-lea, publica si unu Almanachulu, de si scurtu, demnu inse de a fi cunoscutu in cele mai intinse cercuri de lectori romani. Multe si glorióse sunt suvenirile istorice ale mitropoliei de Sucév'a, care in urmarea resturnatureloru seculare se afla astadi defacuta in doue mitropolii, dintre care una transformata cu totul. Istori'a eclesiastica a romaniloru este scrisa pána astadi numai in fragmente; éra documente s'au adunatu si se mai aduna neincetatu; inse cáti le cunoscu si cine le citeste? Dintre cei repausati in Domnulu unu Samuilu Micul, unu Georgie Sincai, Petru Maioru, mitropolitulu Veniaminu, Lesvioldax, fratele mitropolitulu Neofitu alu Ungrovlachiei, Eudoxiu Hormuzache, dintre cáti se mai afla din mil'a lui Ddieu in viatia, canonicii Timoteu Cipariu, Joanu M. Moldovanu, archimandritulu Jenaceanu din Bucuresci, B. P. Hasdeu si dóra mai multu decátu toti, eruditulu si laboriosulu Melchisedecu episcopulu diecese de Romanu, au sacrificatu labóre si avere propria si pentru adunarea de documente eclesiastice, cátru s'a potutu mai multe si mai inportante. Pentru istori'a bisericei din Bucovin'a este imperiósă necesitate cá se ésa la lumina o colectiune de documente, sau o monografia documentata pe cei din ura 90 de ani, in care periodu acea biserica orthodoxa a trecutú impreuna cu poporulu seu prin prefaceri, precum abia credemu se fia mai trecutú vreo alta parte a bisericelor romanesci. Câteva date chronologice consemnate in Almanachulu dlui M. Calinescu ne confirma si mai multu in acésta opiniune a năstra.

Bucovin'a s'a incorporatu la staturile austriace in

poterea tractatului închiaciu între imperatul Marii Teresii și sultanul Abdul Hamid I la Constantinopol în 7 Mai 1775, s'a executat înse după multe alte negocieri diplomatice și acțiuni militare, numai în 2 Junii 1777. (Vedi Hormuzache, Documente pentru Istoria Românilor vol. VII). În 1781 curtea imperială a decretat și rumperea episcopiei dela Radauti de către metropolia Sucevei și a Moldovei, a carei rezidență era în Iași.

Rupta episcopii Radautilor de către Mitropoli'a sa canonică, în anul 1783 și se dete titlul de episcopii „Bucovinei“, totu-odată fu și subordinată mitropoliei serbesci dela Carlovitii, „în agendele dogmatice și spirituale“, sau cum se dice în dreptul canonic, „în sacris“, era „circa sacra“ fu supusa guvernului centrale din Vien'a. Spre a consolida őresicumu pe bucovineni pentru acele reforme, li s'a permis în același an 1783 că se readuca reliquiele (móscele) s. Joani celui nou de Golkwa din Galiti'a și se lu asiedie în biseric'a mitropoliei din Suceava, că adeva se aiba la ce se închină credinciosii.

Pentru-că se nu fia prea aprópe de Iași, îndată în urmatoriul an 1784 se decretă stramutarea rezidenței episcopului Bucovinei dela Radauti la Cernauti.

Prin rescriptu imperatescu din 29 Aprilie 1786 s'a decretat „formarea fondului religionariu din proprietatile episcopiei Radautilor și din ale monastirilor din Bucovina pe temeiul planului regulamentariu pentru preotimea orientale din Bucovina“. — În acelasi an s'a redactat și unu regulamentu pentru organizarea consistoriului episcopescu, care apoi s'a și executat în decursul anului 1787, s'au regulat (arondat) totu-odată parochiile și protopopiatele din tota dieceșea numita acum a Bucovinei. În acelasi an s'a înființat și școl'a pentru clerici în monastirea Horecii de langa Cernauti, de unde apoi în a. 1800 s'a stramutat în acea capitală a provinciei. — Ar fi prea interesant se se afle, dacă tóte acelea prefaceri prin care trecuse până acilea biseric'a Bucovinei, au fost votate sau înca cerute, propuse prin vreun organu alu aceleiasi, fia în ordine hierarchica sau fara aceea, adeva prin vreun sinodu, ori numai prin vreun consiliu (consistoriu) episcopescu, ori chiaru fara alu întreba macaru pe acela, și fara a respecta intru nimicu autonomi'a bisericésca, s'au decisu și decretat tóte numai „ex jure principis circa sacra“, ori-că și biseric'a Bucovinei fusese tractată în tóte că cucerita, subjugata, sau și numai că o mica orfană inocentă, luata sub tutoratulu cabinetului imperial.

(Va urmá.)

Romani'a.

— Despre comerciulu Romaniei amu promisum în altu Nr. unele date oficiale după „Curier. fin.“ Acela dice:

Din tabloulul oficialu s'a potutu adeva că, în aceste prime siase luni, valórea obiectelor importate în tíer'a nóstra s'a urcatu la cifra de 116,318,754, lei, iara exportulu la 105,578,871 lei, adica bilanti'a comercială s'a încheiatu cu o diferință de 10,638,883 lei în plusu pentru importu asupra exportulu.

Comerciulu exterioru celu mai însemnatu pentru Romani'a este acela ce acésta tíera ilu face cu Austro-Ungari'a, atatu din punctulu de vedere alu importulu câtu și din acela alu exportulu. În adevéru, în aceste prime 6 luni s'au importat de peste Carpati obiecte în valóre de lei 58,396,946 și amu exportat pentru lei 24,810,141. Partea cea mai însemnată a importulu din Austro-Ungari'a în Romani'a o ocupa materiile textile și derivatele lor, în valóre de lei 14,003,976, și apoi pielaria, blanaria, curelaria, obiectele de incaltiaminte, etc. în valóre de lei 10,786,226. Cátu pentru exportu, primul articulu alu Romaniei au fostu materiile farinóse și derivatele lor, a caror valóre s'a suitu în primul semestru la 14,499,937 lei.

Alu doilea rangu în comerciulu nostru exterioru ilu ocupa Angli'a, care ne a trimisu în același spatiu de siase luni materii de 26,785,733 lei, și pentru care am exportat valori de 17,318,291 lei. Aceea ce importam mai multu din Angli'a sunt materiile textile și derivatele lor — în suma de lei 16,473,015 —, și apoi combustibilele minerale — 4,897,444 lei —. Exportulu nostru pentru Angli'a se compune aprópe exclusiv din materiile farinóse în valóre de 17,134,149 lei.

În alu treilea rendu vine Franci'a, dela care amu importat de 6,094,488 lei și pentru care amu exportat de lei 7,018,772, și apoi Germani'a, pentru care s'a exportat de 741,433 și care ne a trimisu valori de 7,654,683.

În generalu, exportulu Romaniei se compune în cea mai mare parte din cereale, din diferite materii brute, cum e pielaria, blanaria, din vite etc. Cátu pentru obiectele de industria, nici nu este vorba la exportulu nostru: totulu ni se trimite de afara, din Austri'a, din Angli'a, Franci'a etc. Pe acestu terenu déru, avem multu de facutu, până sa ajungem a ne subtrage în cât-va de sub regimulu tributariu catra alte state, sub care ne aflam adi.

Corespondenție particularie ale „Observatoriului“.

— De langa Timisiu (Banatu).

(Unu cuventu modestu către inteligentia romana din comitatulu Carasiu.) E cunoscutu, cumcă maiortatea poporatiunei în cottulu nostru e romana, precum și că în acestu cottu se afla unu gimnasiu completu de 8 clase, redicatu în Lugosiu din contribuiri benevole ale poporatiunei din cottu. Limb'a propunerei la acestu gimnasiu e cea magiara, de si maiortatea studentiloru e romana. Acésta înpregiurare s'ar poté esplică în câtva din constelatiunile politice sub cari traimu astadi. Alta înpregiurare in sa cu multu mai trista e, că limba romana nu se propune la acestu gimnasiu decâtu numai până în a 4 classa. Lectorulu va sci se și esplică aceste nedreptatiri.

Avemu în cottu inteligentia romana numeroșă, avemu Episcopi în Lugosiu și în Caransebesiu. De ce se interessedia acesta inteligentia? Episcopi și consistórie nu cumva tñu acésta înpregiurare atātu de puçinu însemnatória, în câtu se nu merite a se ocupă cu ea? Decandu esista acestu gimnasiu superioru, nimene n'a propusu romanesce nici-unu studiu scolariloru și studentiloru romani, cari se afla în absoluta maiortate.

Si ce facu acesti studenti romani? se inolédia mereu în cét'a magiarisatória și acolo declama din poesiele demoralisatóre ale lui Petófi și altii. Nu trebuie cautatu multu, că-ci exemple nenumerate se oferescu de sine. Atātu un'a câtu și cealalta episcopia nu-si poté capată teneri spre a'i pregati de preoti, sau de si capeta, aceia — onóre exceptiuniloru — după unu anu doi se arata nedemni de statulu preotiescu. E lucru naturalu, pentru că spiritulu lor e petrunsu de alte sentimente, era nu de acelea, pe care le nutresce poporulu rom. Lor le place lectur'a ungrésca și nemtiésca, și nu numai că nu știu scrie romanesce, dar nici vorbi cum se cade, încātu adeseori se poté observá, că tieranulu vorbesce cu multu mai correctu romanesce, decâtu preotulu seu absolutu de gimnasiulu din Lugosiu. Deca lucrulu va merge totu asia, atunci preotimea după unu deceniu va fi óre-cum pregatita după spiritulu domnitoriu; atunci și parinti episcopi voru poté corespunde cu membrii clerului în limb'a diplomateca a statulu, pentru-că nescindu scrie în alta limba, voru fi constrinsi a se accomodá după înpregiurari. Asia se stinge unu poporu, mai multu din vin'a s'a decâtu din presiunea straina. Se stinge deca nu arata spiritu de viétia și nu observedia periculu ce lu amenintia. Exemplele de portari depravate și desfrenate au coruptu și pe poporu, în câtu astadi e o raritate a vedé într'o familia unulu, multu doi copii. Cine n'ar crede, cerce prin partile Oravitiei. Mamelorulu li e uritu a cresce prunci și candu au nascutu doi, trei, încéta de a mai nasce. Concubinatele se înmultiescu; în anul 1879 au fostu în Dieces'a Caransebesiului aprópe la trei mii — 3000 — concubinate publice (Vedi actele sinodali din acelu anu). Câte au fostu oculte, e cunoscutu numai înainte lui Ddieu. În dieces'a Lugosiului cine știu dacă nu sunt éra atâtea? De nu se voru luá precautiuni contra astui-feliu de inimici, atunci cetatea e derimata, ducii cu óstea lor nu voru mai avé ce apará, pentru că diluviulu i-va duce cu sine și pe ei.

Nu sunt acestea nescociri seu fantasii de ale cutarui pessimistu, ci adevéru culese din prașa, de către iubitoriulu de poporu.

T. Grachu.

— Not'a redactiunei la acésta corespondenție. Nici-odată nu amu fi datu locu la nescociri acuse atātu de grave, ridicare mai virtosu asupra inteligentiei din Banatu, dacă nu aru fi fostu decisiv în ochii noștri urmatoriile temeieri: 1) că alte patru corespondenții venite din aceeași provincia în cursulu anului, scrise în aceeași materia, în același spirit și cu aceeași dorere suflétesca cum este și acésta, le-amu datu în adinsu la o parte, spre a nu scandalu pe nimeni. 2) că înse ceea ce nu amu publicat noi, au scosu la lumina și până acuma diariile magiare și germane în sute de variatiuni și de regula cu refrenulu, că „rass'a romanésca din Banatu merge spre perire. 3) că dn. corespondente asigura în comitiv'a sa privata, „că mai virtosu viétia sodomitica nutrită prin exemple spurcate duce la perire neincongiurata.“ 4) că între auctori corespondențiilor sunt și doi preoti demni de tóta stim'a.

Sciri diverse.

— (Balulu juristiloru) care a avutu locu Sambeta sér'a în sal'a dela „Imperatulu româniloru“, a fostu și de astadata elegantu, bine cercetat și animat. Prin acestu balu petrecerile carnavalului au luat unu demnu și frumosu începutu.

— (Petrecerea costumata de pathinagiu) care din caus'a timpului nefavoritoru, a trebuit se se amene de doué ori, au avutu în fine locu, Luni sér'a pe unu tempu minunatu, adeva 18° R. sub 0. Ghiatia minunata, iluminatiune brilanta, musica escelentă, costume interesante, tóte acestea au contribuitu că petrecerea se fia câtu se poté de vesela și animata. Numerosulu publicu s'a departat cam inghiatiatu — dar' multumitu.

— (Esecutiune în diu'a de Craciunu.) În anul acesta cu deosebire a potutu omulu ceti prin jurnale feliurite episoade și scene din activitatea executoriloru judecatoriesci, cari episoade una întrece pe cealalta în cinismu și în despretuirea umanitatii. Anulu n'a potutu înse de se încheie fara a se pune coróna la

tóte. După cum se aude din fontana vrednică de credință, chiaru în diu'a de Craciunu s'a dusu esecutiune asupra mai multor Romani din Poplac'a langa Sibiu. Se știu, că unic'a mangaiere a Romanului în timpuri grele că cele de fatia este religiunea și bucuri'a lui la sant. serbatori cele mari, în care se consolésa sufletulu lui. Romanulu că totu crestinulu în diu'a de Craciunu, astépta se se bucre, pentru că s'a nascutu Domnulu. Advocati cá T. și Cs. cari ceru și punu termine de esecutiuni pe astfelu de dile, precum se pare, nu numai nu știu respectá ce e mai santu și mai scumpu omului, ci se paru, că sistematice lucrésa la nimicirea simtiului celui bunu în ánim'a poporulu. („Telegf. rom.“)

— (2000 pomi nobili) sunt spre vendiare la Nicolau Avramu invetiatoriu în Totvaradia, ettulu Aradu, post'a și statiunea calei ferate: Soborsin; și adeva: meri 15 soiuri, — peri 10 s. — ciresi 6 s. — pruni 6 s. — cașini 4 s. — pretiulu unuia 20 cr. v. a. Sunt numai soiuri bune și fine.

Sementiari de 2—3 ani frumosi: 1000 fragari (dudi), sut'a cu 60 cr. — 1000 Prunus mahaleb (fórte buni de trupini a nobilá în ei ciresi), sut'a cu 1 fl. 50 cr. — 500 pruni, sut'a cu 80 cr. — 30 bucati Periploca graeca, (o planta frumósa suitóre-acatiátore), à 20 cr. — Comande se primescu pe langa trimiteerea de jumetate pretiu, pentru-că la calea ferata numai francati se primescu. Comandele ar fi bine se se faca câtu de curendu. Espedarea pomiloru va urmă de locu ce va permite tempulu, în ordinea cum a intratu comandele.

— (Multiamita publică!) Din generositatea și bunavointi'a domnului I. M. Riureanu din Bucuresci prin on. comitetu alu Asociatiunei transilvane din Sibiu sub Nr. 31—1879 am primitu pentru bibliotec'a școléi principale din Siomcut'a mare 15 carti de lectura pentru prunci și anume: 1. Istorióre pentru copii; 2. Noui Istorióre pentru copii; 3. Datoriile copiiloru către parinti; 4. Cele 2 sorori; 5. Famili'a Crestina; 6. Priveghitóre; 7. Mielulu; 8. Inelulu gasitu; 9. Rosariulu; 10. Ouale pasciloru; 11. Emigrantii la Brasil'a; 12. Cei doi frati; 13. Ros'a de Tannenber; 14. Franklin (opere alese); 15. Conferinti'a asupra economiei.

Pentru care fapta nobila subscribulu în numele directiunei scolare vinu a-mi exprimá publice cea mai ferbinte multiamita și recunoscintia, atātu generosului domnu I. M. Riureanu, câtu și onoratalui comitetu pentru ostená.

Siomcut'a mare, în 5 Ianuaru 1880.

Theodoru Blaga,
inv. primariu.

— (În folosulu inundatiloru din Transilvani'a.) Societatea dramatica romana, cu concursulu d-nei Elen'a Teodorini, artist'a teatrului italianu, va dá o representatiune în folosulu inundatiloru din Transilvani'a, Joi la 3 Ianuaru a. c. în teatrulu celu mare. („Press'a.“)

— (Pentru cei suferindi de mare lipsa din Transilvani'a și din tíera.) Aflam că mai multe dómne, din tóte partile societatii, organisésa doué serbari, suptu patronagiulu Inaltimii Sale Regale, Dómn'a Romaniloru.

Scopulu este pentru a veni în ajutoriulu celor suferindi în Transilvani'a, din caus'a inundatiloru, și celor suferindi în tíera, din caus'a lipsei.

Un'a din aceste serbari va fi unu concertu, care se va dá în sal'a Teatrului celu mare, cu concursulu catoru-va dómne și a catoru-va artisti.

Alt'a, va fi unu balu de copii, totu în sal'a teatrului.

Dómnele care voru bine-voi a veni la acestu balu, voru fi tóte în costumu nationalu.

Cele care nu voru voi a pune acestu costumu, voru ocupá logele teatrului.

Maria-Sa Regala Dómn'a va onorá aceste serbari cu presenti'a Sa.

În curendu vomu anunțiá sér'a concertulu și program'a.

Vomu anunțiá apoi sér'a care se va otari pentru balu. Costumele nationale se potu cere dinainte.

Pentru cele produse la Golești, la Dómn'a Ionu Brateanu, strad'a Coltiei;

La Kinder-Garten, alu M. S. Regale Dómnei, strad'a Vamei;

La Asilulu Elen'a-Dómn'a. („Romanulu.“)

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

(Urmare.)

Capitolulu V.

Despre tribunatu.

Candu între partile constitutive ale Statului nu se poté ficsá o proportiune esactă, séu candu

cauze ce nu se potu lesne delaturá, alterésá neincetatu raporturile, atunci se institue o magistratura particulara, care nu face unu întregu cu celelalte, care reasiedia fiacare factoru in adeveratele sale condituni si care stabileste o legatura séu unu terminu de mijlocu, fia între príncipe si suveranu, fia chiaru, in casu de trebuíntia, între ambele parti.

Acestu corpu pe care eu ilu numescu tribunatu, este conservatorele legiloru si alu poterii legislative. Câte odata elu servece a protege pe suveranu in contra gubernului, precum o faceau in Rom'a tribunii poporului, câte odata éra si pentru a sustienea pe gubernu in contra poporului, precum facea consiliulu de diece in Veneti'a, si câte odata in fine, a mantienea ecilibruulu între ambele parti, precum faceau eforii din Spart'a.

Tribunalulu nu este o parte constitutiva a Statului si nu trebuie deci se aiba nici o portiune din puterea legislativa séu executiva. Inse tocmai pentru aceea puterea lui este mai mare, pentru cá de si elu nu póte face nimicu, póte inse se împiedece totu. Cá aparatoru alu legiloru, elu este cu multu mai sacru si mai veneratu decâtu însusi príncipele, care le execute si suveranulu care le face. Nici unde nu se vede acésta mai bine cá in Rom'a, unde acei patriciani orgoliosi, cari mai 'nainte despretuiu poporul întregu, au fostu fortiați de a cede unu simplu functionariu alu poporului, care nu avea nici auspicii si nici jurisdictiune.

Tribunatu, temperatu întieptiesce, este radiemulu celu mai firmu alu unei Constitutii bune, inse indata ce are numai ceva prea multa putere, elu distruge totu. Slabitiunea nu este caracteristic'a lui si déca ea totusi esista, apoi niciodata nu se afla in acea mesura, cum ar trebui se fia.

Tribunatu esagerésá in tirania, candu elu usurpésá puterea executiva, acarui moderatoru este elu, si candu voiesce se faca legi, in tempu ce elu trebuie numai se le protéga. Enorm'a putere a eforiloru, care au fostu nepericulósá pana candu Spart'a si-au conservatu moravurile, au acceleratu coruptiunea déjà începutá. Sangele lui Agis, vésatu prin acei tirani, au fostu resbunatu prin urmatorii lui. Crim'a si pedepsirea eforiloru au grabitu in modu egale peirea republicei, si dupa cum dice Cleomene, Spart'a nu mai érá. Rom'a au peritu in acelasiu modu. Puterea executiva a tribuniloru, pe care ei o au usurpatu incetulu cu incetulu, au servitu in fine cu ajutorulu legiloru facute pentru libertate, cá mijlocu de aperiare pentru imperatorii cari o au nimicitu. Cu privire la consiliulu de diece din Veneti'a, apoi acela este unu tribunalu de sange, oribilu in aceeasi mesura pentru patriciani, cá si pentru poporu. In locu de a protege cu voce puternica legile, elu, dupa umilirea loru, nu servece, decâtu a dá lovituri in intunerecu, pe cari cineva nu cutésá a le observá.

Prin inmultirea membriloru sei, tribunatu se slabescé cá si gubernulu. Candu tribunii poporului románú, cari la începutu erau numai doi, éra mai tardiu cincii la numeru, au voitu se îndouiesca acestu numeru, senatulu nu se opuse, fiindu siguru, cá va potea infréná pe unii prin ceilalti, ceea ce se si întimplá.

Mijloculu celu mai bunu, de si pana acuma nu au fostu întrebuintiatu de nici unu gubernu, de a împiedecá usurparea unu corpu atátu de redutabile, ar fi, cá acestu corpu se nu fia lasatu in permanentia, ci a ficsá intervale de tempu, in care elu se fia suprimatu. Acele intervale, care nu trebuie se fia asia lungi, pentru cá abusu se aiba tempu de a se întari, potu fi determinate prin lege astfelu, cá se fia usioru, in casu de trebuíntia, a le face se duredie mai scurtu tempu.

Acestu mijlocu imi pare a fi fara inconveniente, pentru cá, precum amu disu, tribunatu nefacéndu parte din Constitutie, póte fi suspinsu fara cá aceea se suferé si imi pare eficace, pentru cá unu magistratu stabilitu de nou, nu va porni din acelu punctu de putere, pe care l'au avutu predecesorele seu, ci din acela pe care 'ilu dá legea.

Capitolulu VI.

Despre dictatura.

Inflexibilitatea legiloru, care le împiedeca de a se acomodá evenimentelor, in casuri anumite, le face pernitiósé si póte chiaru se causesé peirea Statului, ce se afla intr'o crisa. Ordinea si inertia formelor pretindu unu spatiu de tempu, pe care câte-odata inpregiurarile nu ilu acordésá. Se potu presentá o miie de casuri, pe cari legistorele nu le au prevediutu si este o prevedere fórte necesaria de a simti cineva, cá nu póte prevedea tóte.

Nu trebuie deci cá cineva se voiesca a consolidá institutiunile politice pana la acelu punctu, cá

se nu mai aiba putere de a suspende efectulu loru. Spart'a insasi au avutu tempuri, in cari legile ei dormeau.

Numai pericolulu celu mai eminente inse este in stare de a potea balantiá pe candu este vorba de a alterá ordinea publica, si nu este permis a împiedecá sacr'a putere a legiloru, decâtu numai in casulu, candu se agita despre salutea patriei. In aceste casuri rari si manifeste, cineva se îngrijesce de securitatea publica prin unu actu particularu, prin care i se incredintésá aceea celui mai demnu. Acésta îngrijire se póte dá cuiva in done moduri dupa natur'a pericolului.

Déca pentru de a ilu remediá este de ajunsu a întari activitatea gubernului, atunci ea se concentrésá in manile a unuia séu a doi insi din membrii sei si in modulu acesta nu se alterésá autoritatea legiloru, ci singuru numai form'a administrarii loru. Candu inse pericolulu este atátu de flagrantu, in cátu formalitatile legiloru devinu unu obstacolu pentru de a se poté cineva apará in contra lui, atunci se numesce unu siefu supremu, care face se amutiésca tóte legile si care suspende pe unu momentu autoritatea suverana. In casuri de acestea vointia generala nu este dubiósá si este evidentu, cá prim'a intentiune a poporului este cá: Statulu se nu piéra. Prin acestu modu de suspensiune a autoritatii legislative, ea nu este desfiintata. Magistratulu inaintea caruia ea trebuie se amutiésca, nu o póte lasá se vorbésca; elu o domnesce fara de a o potea representá; elu póte face totu, numai legi nu póte face.

Mijloculu primu au fostu întrebuintiatu de senatulu románú, candu elu insarciná pe consuli, prin o formula consacratá, de a îngriji de salutea republicei. Celu de alu douilea isi aflá locul, candu unulu din cei doi consuli numea unu dictatore.*) Acestu usu Románii l'au inprumutatu dela Albani.

La începutulu republicei, au recursu adesea la dictatura, pentru cá Statulu inca nu avea o basa atatu de solida, pentru cá se aiba destula putere de a se conservá singuru numai prin forti'a Constitutiei. Pe atunci moravurile faceau de prisosu multe precautiuni, care in unu altu tempu aru fi fostu necesare. Nu se temeau, cá unu dictatore va abúsá de auctoritatea sa, séu cá se va încercá a o rețineá preste terminulu ficsatu. Din contra se pare, cá o putere astfelu de mare érá o sarcina pentru acela, caruia i se dá, astfelu se grabea elu de multu de a scapá de densa, cá si candu a fi locu-tienetorul legiloru ar fi fostu unu postu fórte penibilu si fórte periculosu.

Nu pericolulu de abusu, ci acela alu degradarei este ce me îndemna a blamá o întrebuintiare indiscreta a acestei magistrature supreme in tempurile primitive, pentru cá, risipindu dictatur'a pentru alegeri, dedicatiuni, pentru lucrurile de simple formalitati, érá de temutu cá ea nu va fi redutabila in casu de trebuíntia si cá se voru dedá a considerá cá unu titlu vanu, aceea ce nu se întrebuintésá, decâtu la ceremonii desierte.

Pe la finele republicei, románii erau mai circospecti si crutiau dictatur'a totu cu atátu de puçina ratiune precum o au risipitu la începutu. Le aru fi fostu usioru se se convinga, cá temerea lor érá nefundata, pentru cá tocmai slabiciunea capitalei érá aceea ce facea securitatea lor in contra magistratiloru pe cari i coprindeá in sinulu ei, cá unu dictatore ar fi potutu, in casuri date, se apere libertatea publica, fara cá se o póta inse periclitá vreodata si cá in fine lantiurile Romei nu se faureau in Rom'a însusi, ci in armatele ei. Neinsemnata resistentia pe care o facu Marius lui Sula si Pompeiu lui Cesare, probá indestulu, ce se potea asteptá dela autoritatea interna in contra fortiei din afara.

Acésta gresiéla i-au sedusu la altele si mai mari. Astfelu, de exemplu au fostu aceea de a nu fi numitu unu dictatore in afacerea lui Catilina, pentru cá nefiindu vorba de cátu de interiorulu cetatii si celu multu de óre-care provinciile ale Italiei, cu autoritatea nemarginita ce i s'ar fi datu unu dictatore ar fi risipitu lesne conspiratiunea, care nu au fostu innadusita, decâtu prin concursulu unoru întemplari norocósé, pe care nici-o prudentia omenésca nu le ar fi potutu prevedea vreodata.

In locu de a face acésta, senatulu se margini a transmite tóta puterea sa consuliloru, de unde urma, cá Cicerone, pentru cá se póta lucrá cu succesu bunu, se vediu necesitatu a trece preste puterea aceea intr'unu punctu capitalu si cá de si in primele transporturi de bucuria conduit'a sa fu

*) Acésta numire se facea nóptea si in secretu, cá si candu le aru fi fostu rusne de a redicá pe unu omu deasupra legiloru. Not'a lui J. J. Rousseau.

aprobatá, au fostu cu dreptu cuventu trasu la respundere pentru sangele versatu alu cetatieniloru in contra legiloru, imputare ce unu dictatore nu i s'ar fi potutu face. Inse elocentia consulelu rapi pe toti cu sine si elu însusi, de si románú, iubindu inse mai multu glori'a sa decâtu patri'a, nu au cautatu atátu mijlócele cele mai legitime si mai sigure pentru de a salvá Statulu, cátu pe acelea care i oferea lui tóta onórea acelei afaceri.*) Astfelu elu fu cu dreptu cuventu onoratu cá liberatorele Romei, inse nu cu mai puçinu dreptu au fostu elu si pedepsitu cá infractoru alu legiloru. Ori cátu de stralucita au si fostu rechiamarea lui, ea totusi nu au fostu de siguru altu ceva, decâtu o gratia.

In fine, ori in ce modu s'ar face acésta procedere inportanta, este de mai mare inportantia cá durat'a dictaturei se fia ficsata pe unu terminu fórte scurtu, care se nu póta fi prelungitu nici-odata. Pentru cá dupa crisele, care reclama infintiarea ei, Statulu séu se nimicesce séu este salvatu, si preste necesitatea imperativa, dictatur'a devine tiranica séu vana. In Rom'a dictatur'a nu durá de cátu siése luni si cei mai multi o depuneau inainté de acestu terminu. Déca terminulu ar fi fostu mai lungu, póte cá s'ar fi simtitu indemnati a o prelungi, precum o au facutu decemvirii cu aceea pe unu anu. Dictatorele dispunea in tocmai numai de atáta tempu, cá se póta corespunde necesitatii, pentru acarei delaturare au fostu alesu, nu i mai remanea deci tempu, cá se meditedie si asupra altoru proiecte.

*) Pe acésta nu ar fi potutu elu contá, déca ar fi propusu unu dictatore, ne-cutediendu a se numi elu pe sine însusi si ne-fiindu siguru déca colegulu seu ilu va denumi. Not'a lui J. J. Rousseau.

Depuneri de capitale pentru fructificare

se primescu la institutu subsemnatu cu 5%, éra sub conditune de a se anunçiá institutu ridicare depunerii la 6 luni inainté cu 5 1/2% interesse.

Interesele inceptu cu diu'a, care urmésá dupa diu'a depunerii capitalului si încéta cu diu'a premergétore dilei, in care se ridica depunerea cu acelu adaosu inse, cá numai dupa acele capitale se dau interesse, care stau depuse la institutu celu puçinu 15 zile.

Cu începerea dela 1 Ianuaru 1880 interessele se plătescu fara detragere.

La dorintia deponentului se potu stabili in diu'a depunerii capitalului si condituni speciali de esolvire, care se insémna apoi in libelu si in cartea depunerilor institutului. In atare casu, restituirea depunerii urmésá dupa aceste modalitati speciale.

Depunerile tramise prin posta pe langa comunicarea adressei deponentului se resolu totu-deauna in diu'a primirei.

Asemene se potu efectui prin posta anuciari si ridicare de capitale.

Sibiu, in 31 Decembre 1879.

„ALBIN”A“

(113) 2—4 Institutu de creditu si de economii.

• Cura pentru érna. •

Wilhelm's
THE'A CURATITÓRE DE SANGE
antiartritica si antireumatica

a lui (1) 1 25

Franciscu Wilhelm,

far nacistu in Neunkirchen (Austria de Josu),

a fostu folosita in fórte multe casuri cu rezultatele cele mai bune, ceea ce se probéda prin miile de scrisori de recunoscintia, in contra sioldinei, a reumatismului, a raneloru deschise, in contra reloru invecitate si permanente, a raneloru care puoiésá neincetatu, ale bubelor pe piele, remase din morburu sexuale, bubelor de pe corpu si din fatia, peteloru, bubelor siphilitice, inflaturilor de ficatu si splina, durerilor hemoroidale, galbinare, suferintelor intensive a nerviloru, a muschiloru si a dureriloru la incheiaturu, greutatiloru de stomacu si de venturi, incuieriloru, ale adului, polutiuniloru, impotentiei la barbati si pótele albe la femei, morburiloru scrofulósé, inflaturi ale ghinduleloru si in contra altoru suferintie. Atestatele la cerere se tramitu gratis.

Pachetele inpartite in 8 dose se afla cu pretiu de 1 fl., pentru timbru si pachetare se socotescu 10 cr.

Pentru de a se apará de falsificate, se se caute cunoscutele marce brevetate si legalisate in mai multe state.

Se afla de vendiare in Sibiu la d-nii Fried. Thalmyer si I. B. Misselbacher.

• Cura pentru primavara. •

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**